

Екзархова Дарина Олександрівна (Харків) – Магістрант факультету Бізнесу та фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Горошко Олена Ігорівна – доктор філологічних наук, доктор соціологічних наук, професор Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСУВАННЯ ПАЛІАТИВНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

Паліативна допомога є важливою складовою системи охорони здоров'я та соціального захисту громадян України і забезпечує реалізацію прав людини на гідне завершення життя та максимальне зменшення болю і страждань.

Курс України на євроінтеграцію вимагає відповідної політики та дотримання міжнародних підходів та стандартів в усіх аспектах суспільного життя, в тому числі, у сфері охорони здоров'я та соціального захисту. Згідно з рекомендаціями ВООЗ та Комітету Міністрів ради Європи (2003, 24) Паліативна допомога має стати одним з пріоритетних напрямів політики охорони здоров'я в Європейському регіоні.

Паліативна допомога є комплексом медичних, соціальних, психологічних та духовних заходів, спрямованих на покращення якості життя пацієнтів, які мають невиліковну хворобу та обмежений прогноз життя, а також членів їхніх сімей. Головні завдання паліативної допомоги – позбавлення від болю, усунення або зменшення розладів життєдіяльності та інших важких проявів хвороби, догляд, психологічна, соціальна та духовна допомога пацієнту та його рідним, як в умовах спеціалізованого медико-соціального закладу – хоспісу, так і вдома.

Останні п'ять років показник смертності по Україні становить близько 800 тис. осіб на рік. Найбільш поширені причини смерті – це хвороби серцево-судинної системи до 59%, онкологічні захворювання – 12%, травми та отруєння до 11 %, СНІД до 2% від загальної смертності.

Окрім того, процес постаріння населення в Україні, як і в інших країнах Європи, призводить до змін у структурі захворюваності та смертності. Збільшується кількість людей, які помирають у старечому віці від хронічних соматичних хвороб, що супроводжуються різними фізичними та психологічними розладами.

В Україні 85% – хворих помирають вдома, наодинці, страждаючи від болю, депресії, відсутності належного догляду, інших симптомів хвороби. Невиліковна хвороба викликає різноманітні соціальні проблеми у хворого та членів його родини, пов'язані з потребами догляду.

За дослідженнями ВООЗ, близько 60 % хворих в термінальній стадії потребують паліативної допомоги. Для України це близько 480 тис. пацієнтів щороку. Окрім того, ця проблема торкається рідних пацієнта, а це, як мінімум, ще двох людей на кожного. Таким чином, паліативної допомоги в Україні потребують щороку близько 1,5 млн. осіб.

Відсутність державної політики та національної програми щодо паліативної допомоги значно гальмує її розвиток в Україні: відсутні інституційні та людські ресурси для створення мережі закладів та служб паліативної допомоги, методична база, стандарти та медичні протоколи, відсутня система підготовки та підвищення кваліфікації медичних та соціальних працівників, які надають паліативну допомогу. Підвідомче розмежування закладів охорони здоров'я та соціального захисту ускладнює формування комплексу необхідних медичних та соціальних заходів, які передбачає паліативна допомога, а отже, і системи паліативної допомоги, в цілому.

В окремих регіонах України - Донецьку, Запоріжжі, Львові, Луганську, Луцьку, Івано-Франківську, Києві, Херсоні, Харкові - завдяки місцевим ініціативам

або громадським організаціям створені спеціальні стаціонарні заклади (хоспіси) або стаціонарні відділення паліативної допомоги в закладах охорони здоров'я, усього - близько 650 стаціонарних ліжок. Це задовольняє потреби у паліативній допомозі лише на 10 %. Також ці заклади майже не забезпечують соціальну складову паліативної допомоги - штатні розписи не містять посад соціального працівника, психолога, юрист-консультанта.

Створення хоспісів та паліативних відділень в регіонах відбувалося за відсутності фінансування з державного бюджету, тому завдання паліативної допомоги не виконувались у повному обсязі.

Відсутній механізм координації, належної міжвідомчої та міждисциплінарної співпраці як на центральному, так і на місцевому рівнях. У поєднанні з недостатнім фінансуванням це не дозволяє сформувавши комплекс послуг та відповідні умови для досягнення максимально можливої якості життя хворої людини та її сім'ї, вирішення їхніх фізичних, психологічних, духовних та соціальних проблем.

Недосконалою є система інформування громадськості з питань паліативної допомоги. Лише 3% населення, в тому числі фахівців та державних службовців, розуміють поняття "паліативна допомога". Низький рівень поінформованості є причиною низької активності недержавних організацій та благодійників щодо участі в реалізації завдань паліативної допомоги, навчання, надання психологічної і соціальної підтримки хворим та їхнім рідним.

Невирішеною залишається проблема доступності ефективного знеболення та досягнення максимально можливого комфорту для пацієнта. Чинні заходи щодо контролю за обігом наркотичних речовин значно ускладнюють доступність опіоїдних анальгетиків, які є найбільш ефективними лікарськими препаратами для усунення больового синдрому. Так, заходи в рамках програм боротьби з наркоманією спричинили проблему застосування, вироблення, поставки, призначення ефективних лікарських знеболюючих засобів для людей, які страждають від болю і потребують їх застосування. Численні невідповідності у нормативно-правовій базі, що регулюють ці питання, обмежують дії лікарів щодо призначення цих засобів у необхідному обсязі та формах, особливо, для хворих, які не мають онкологічних захворювань, застосування їх в закладах системи соціального захисту та в домашніх умовах.

Однією з важливих причин низького рівня розвитку паліативної допомоги в Україні є також відсутність у медичних та соціальних працівників необхідних знань та навичок щодо методів та принципів надання паліативної допомоги, застосування адекватних методів знеболення та усунення розладів фізіологічних функцій та інших соматичних проблем. Відсутня система підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації медичних та соціальних працівників з питань паліативної допомоги. В номенклатурі медичних спеціальностей відсутня спеціалізація "паліативна допомога".

Таким чином, обмежений доступ до ефективного знеболення та необхідних лікарських засобів, низька доступність паліативних закладів і служб, недостатність підготовлених фахівців, низький рівень залучення недержавних організацій призводить до того, що люди вчасно не отримують адекватної паліативної допомоги.

Наведені вище дані доводять необхідність державної підтримки, регулювання та адекватного фінансування програм паліативної допомоги з метою досягнення однакової доступності в різних регіонах України, на різних рівнях медичної допомоги, людям з різними типами захворювань, у разі потреби.

PR-просування паліативної допомоги досягається шляхом:

- створення Національної Координаційної Ради з питань паліативної та хоспісної допомоги;
- розроблення та прийняття відповідних галузевих програм та

документів щодо взаємодії медичних та соціальних служб, недержавних організацій;
- налагодження взаємодії та системи повідомлення про паліативних хворих між медичними й соціальними службами та закладами.

Проведення наукових досліджень у сфері паліативної допомоги досягається шляхом:

Здійснення державного замовлення для проведення наукових досліджень у науково-дослідних установах Міністерства охорони здоров'я, Міністерства праці та соціальної політики, Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України, Академії наук та Академії медичних наук України щодо організації та застосування найбільш ефективних в сучасних соціально-економічних умовах підходів та форм надання паліативної допомоги, адекватних і доступних методів контролю болю у відповідності з міжнародними рекомендаціями, усунення розладів фізіологічних функцій організму у кінцевій стадії життя:

- створення Державного науково-методичного центру паліативної допомоги;
- створення кафедри паліативної допомоги у Національній медичній академії післядипломної освіти ім. П.Л.Шупика;
- залучення міжнародної технічної допомоги;
- проведення науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів тощо, участь українських науковців в міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах.

Залучення громадськості до реалізації програм з паліативної допомоги, підтримки професійних асоціацій та організацій досягається шляхом:

- розвитку співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадськими, благодійними, релігійними організаціями;
- залучення громадських організацій до діяльності національної Координаційної Ради, управління спеціалізованими закладами, що надають паліативну допомогу, здійснення громадського контролю щодо якості послуг та дотримання прав пацієнтів у ході надання паліативної допомоги;
- надання фінансової та організаційної підтримки недержавним організаціям, які надають паліативну допомогу або соціальну, психологічну, юридичну, духовну підтримку пацієнтам та їхнім рідним;
- підтримка діяльності Всеукраїнської асоціації паліативної допомоги з метою акумулювання, узагальнення та поширення кращої практики, обміну досвідом, підготовки та підвищення кваліфікації медичних та соціальних працівників, волонтерів з питань паліативної допомоги, захисту та представництва інтересів фахівців та пацієнтів системи паліативної допомоги.

Широке інформування громадськості з актуальних питань, пов'язаних із організацією та наданням паліативної допомоги досягається шляхом:

- ведення цілеспрямованої об'єктивної та інтенсивної інформаційної кампанії за максимального використання можливостей державних органів влади, державних та приватних ЗМІ України, обласних державних адміністрацій; поширення якомога більше інформації (кваліфікованих аналітичних матеріалів, експертних звітів, прогнозів, аргументів та тверджень), залучення неурядових організацій до процесу формування позитивної громадської думки щодо завдань паліативної допомоги;
- проведення семінарів, тренінгів, конференцій, круглих столів на різних рівнях за організації органів влади та (або) громадських, релігійних, благодійних організацій із залученням широких кіл громадян.
- укладання двосторонніх та багатосторонніх угод про співробітництво з міжнародними державними та неурядовими організаціями;

- участь у конкурсах на здобуття грантів для фінансування проектів у сфері паліативної допомоги тощо.

При просуванні паліативної допомоги слід використовувати досвід реалізації відповідних Програм країн-членів ЄС, враховуючи національні та соціально-економічні особливості України.